

บันทึกการเล่าเรื่อง

กลุ่ม ชุมชนคนวิจัย

เรื่อง การวางแผนการทดลอง (Experimental Design)

วันศุกร์ที่ 6 มิถุนายน 2557

ณ ห้อง 2402 อาคารเรียนปัญญา

ผู้เล่า	รายละเอียดของเรื่อง	สรุปความรู้ที่ได้
นายณฤศร์ มังกรศิลา	<p>จากที่ได้รับฟังผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการทดลอง (Experimental Design) นั้น</p> <p>ได้เล่าถึงว่า การวางแผนการทดลอง ดังนี้</p> <p>งานวิจัยและพัฒนา หรือ เป็นการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เราจะต้องใช้ความรู้จากหลากหลายสาขา เช่น เคมี, จุลชีววิทยา, การแปรรูปผลิตภัณฑ์, สถิติ, การตลาด และเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น รวมถึงการวิจัยทางการทดลอง ต้องการเครื่องมือทางสถิติเข้ามาใช้ในการประเมินผล เพื่อที่จะใช้ผลลัพธ์ที่ถูกต้อง และเชื่อถือได้</p> <p>คำศัพท์ที่ควรทราบในการวางแผนการทดลอง มีดังนี้</p> <p>1. ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในการออกแบบการทดลองมีตัวแปรที่จะศึกษา คือ ตัวแปรอิสระ (independent variable) และ ตัวแปรตาม (dependent variable)</p> <p>ตัวแปรอิสระ หรืออาจเรียกว่าตัวประกอบ (factor) หรือเรียกว่าปัจจัย เป็นตัวแปรที่เป็นต้นเหตุ ทำให้เกิดผลที่ต้องศึกษาตามมา ซึ่งต่อไปนี้จะใช้คำว่า “ปัจจัย”</p> <p>ตัวแปรตาม เป็นตัวแปรผลอันเนื่องจากปัจจัย ซึ่งมีค่าเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากอิทธิพลของปัจจัย</p> <p>ตัวอย่างที่ 1 การศึกษาผลของปุ๋ยชีวภาพที่มีต่อผลผลิตคะน้า</p> <p>ปัจจัย คือ การใช้ปุ๋ยชีวภาพ</p> <p>ตัวแปรตาม คือ ผลผลิตของคะน้า</p> <p>ตัวอย่างที่ 2 การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ที่เรียนโดยวิธีการสอน 3 วิธี</p> <p>ปัจจัย คือ วิธีการสอน</p> <p>ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคอมพิวเตอร์</p> <p>2. ทรีตเมนต์</p> <p>ในการออกแบบการทดลองตัวแปรอิสระหรือปัจจัยอาจมีหลายระดับ (level) ระดับต่างๆ ของปัจจัยที่ต้องการศึกษาเปรียบเทียบ เรียกว่า ทรีตเมนต์ (treatment) ตัวอย่างเช่น ศึกษาวิธีการสอน 3 วิธี กล่าวได้ว่ามี 3 ทรีตเมนต์ ดังนี้</p> <p>ทรีตเมนต์ที่ 1 การสอนโดยการบรรยาย</p> <p>ทรีตเมนต์ที่ 2 การสอนโดยการค้นพบ</p> <p>ทรีตเมนต์ที่ 3 การสอนแบบผสม</p>	<p>การวางแผนการทดลอง (Experimental Design) สามารถสรุปได้ดังนี้</p> <p>งานวิจัยและพัฒนา หรือ เป็นการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เราจะต้องใช้ความรู้จากหลากหลายสาขา เช่น เคมี, จุลชีววิทยา, การแปรรูปผลิตภัณฑ์, สถิติ, การตลาด และเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น และต้องการเครื่องมือทางสถิติเข้ามาใช้ในการประเมินผล เพื่อที่จะใช้ผลลัพธ์ที่ถูกต้อง และเชื่อถือได้</p> <p>คำศัพท์ที่ควรทราบในการวางแผนการทดลอง มีดังนี้</p> <p>1. ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในการออกแบบการทดลองมีตัวแปรที่จะศึกษา เช่น ตัวแปรอิสระ (independent variable) และ ตัวแปรตาม (dependent variable)</p> <p>2. ทรีตเมนต์</p> <p>ในการออกแบบการทดลองตัวแปรอิสระหรือปัจจัยอาจมีหลายระดับ (level) ระดับต่างๆ ของปัจจัยที่ต้องการศึกษาเปรียบเทียบ เรียกว่า ทรีตเมนต์ (treatment)</p> <p>ขั้นตอนการวางแผนการทดลอง</p> <ol style="list-style-type: none"> กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เลือกสิ่งทดลอง (Treatment) กำหนดขนาดของการทดลอง กำหนดการเลือกวัตถุ เลือกแผนการทดลองที่มีประสิทธิภาพ (CRD, RCBD, Factorial) การทดลองสามารถทำได้จริง ปฏิบัติการทดลอง ความละเอียดในการทดลอง เก็บข้อมูล วิเคราะห์ผลทางสถิติ สรุปผลการทดลอง <p>การทดลองที่จะได้ผลที่ดีและถูกต้อง จะต้อง มีสิ่งต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ควบคุมปัจจัยที่ไม่ได้ศึกษาที่จะทำให้เกิดความแปรปรวนน้อยที่สุด เลือกวิธีวัดผลที่เที่ยงธรรม หรือ แนนอนไม่ให้เกิดการลำเอียง ลดความคลาดเคลื่อน (Error) ที่จะเกิดขึ้นในการทดลองให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

	<p>ขั้นตอนการวางแผนการทดลอง</p> <ol style="list-style-type: none"> กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เลือกสิ่งทดลอง (Treatment) ในการทดลอง (เช่น สูตรอาหาร) ควรเลือกทดลองให้ตรงตามวัตถุประสงค์การทดลอง กำหนดขนาดของการทดลอง (ควรพิจารณาถึง ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง เป็นไปได้หรือไม่ จำนวนสิ่งทดลองที่ใช้ และความแปรปรวน ความเที่ยงตรง ที่ต้องการมากขนาดทำการทดลอง) กำหนดการเลือกวัตถุดิบ หรือวัสดุ หรือ สิ่งที่ใช้ในการทดลอง เลือกให้เหมาะสม เพื่อลดความแปรปรวนจาก (วัตถุดิบ สภาพแวดล้อม และความไม่สม่ำเสมอ) เลือกแผนการทดลองที่มีประสิทธิภาพ (CRD, RCBD, Facotorial) พิจารณาถึงการปฏิบัติที่ผู้ทดลองสามารถทำได้จริง ปฏิบัติการทดลอง ความละเอียดในการทดลอง เก็บข้อมูล วิเคราะห์ผลทางสถิติ สรุปผลการทดลอง <p>การทดลองที่จะได้ผลที่ดีและถูกต้อง จะต้องมีส่วนต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ควบคุมปัจจัยที่ไม่ได้ศึกษาที่จะทำให้เกิดความแปรปรวนน้อยที่สุด เช่นการใช้ขนาดของถุในการศึกษาอายุการเก็บ เลือกวิธีวัดผลที่เที่ยงธรรม หรือ แน่นนอนไม่ให้เกิดการลำเอียง ลดความคลาดเคลื่อน (Error) ที่จะเกิดขึ้นในการทดลองให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ <p>แผนการทดลองแบบสุ่มตลอด (Completely Randomized Design; CRD)</p> <ul style="list-style-type: none"> เป็นการทดลองที่มีเพียงปัจจัยเดียวที่สนใจซึ่งมี k กรรมวิธี เลือกหน่วยตัวอย่างที่ใช้ ต้องมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จัดหน่วยตัวอย่างเป็น k กลุ่ม ตามกลุ่มของกรรมวิธี เลือกกรรมวิธีให้หน่วยตัวอย่างแต่ละกลุ่มอย่างสุ่ม บันทึกผลการทดลองที่ได้โดยไม่ทราบกรรมวิธีที่ใช้ ใช้ One-way ANOVA ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในกรณีที่มีจำนวนกรรมวิธีมากกว่า 2 กลุ่ม 	<p>แผนการทดลองแบบสุ่มตลอด (Completely Randomized Design; CRD)</p> <ul style="list-style-type: none"> เป็นการทดลองที่มีเพียงปัจจัยเดียวที่สนใจซึ่งมี k กรรมวิธี เลือกหน่วยตัวอย่างที่ใช้ ต้องมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จัดหน่วยตัวอย่างเป็น k กลุ่ม ตามกลุ่มของกรรมวิธี เลือกกรรมวิธีให้หน่วยตัวอย่างแต่ละกลุ่มอย่างสุ่ม บันทึกผลการทดลองที่ได้โดยไม่ทราบกรรมวิธีที่ใช้ ใช้ One-way ANOVA ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในกรณี 2 กลุ่ม <p>แผนการทดลองแบบบล็อก (Randomized Complete Block Design ; RCBD หรือ RBD)</p> <p>ลักษณะ (ไม่สม่ำเสมอ) โดยจะจัดกลุ่มหรือแยกประเภทสิ่งๆที่เหมือนกันไว้กลุ่มเดียวกัน ประเภทที่แบ่งเรียกว่าบล็อก (block) โดยกลุ่มแต่ละกลุ่มต้องมีความสม่ำเสมอ ระหว่างบล็อกต้องมีความแตกต่างกันมาก บล็อกที่มีความสมบูรณ์ ในแต่ละบล็อกจะต้องได้รับ Treatment ทุก Treatment ที่มีในการทดลอง</p> <p>แผนการทดลองแบบแฟคทอเรียล (Factorial Experiment)</p> <ul style="list-style-type: none"> การทดลองแบบแฟคทอเรียลเป็นการทดลองที่รีทริเมนต์ประกอบด้วยแฟคเตอร์ ตั้งแต่ 2 แฟคเตอร์ ขึ้นไป ส่วนการจัด การสุ่มรีทริเมนต์ เข้าสู่สิ่งทดลองจะใช้แบบเดียวกับการสุ่มของการทดลองพื้นฐาน สามารถขยายขอบเขตการสรุปผลของผลร่วม (interaction) ระหว่างแฟคเตอร์ ได้ สามารถแยกผล จากแต่ละแฟคเตอร์ ผลร่วม และ สามารถนำ การเปรียบเทียบแบบบอโทโกนอลได้
--	---	---

แผนการทดลองแบบบล็อก (Randomized Complete Block Design ; RCBD หรือ RBD)

ลักษณะ (ไม่สม่ำเสมอ) โดยจะจัดกลุ่มหรือแยกประเภทสิ่งๆที่เหมือนกันไว้กลุ่มเดียวกัน ประเภทที่แบ่งเรียกว่าบล็อก (block) โดยกลุ่มแต่ละกลุ่มต้องมีความสม่ำเสมอ ระหว่างบล็อกต้องมีความแตกต่างกันมาก บล็อกที่มีความสมบูรณ์ ในแต่ละบล็อกจะต้องได้รับ Treatment ทุก Treatment ที่มีในการทดลอง

แผนการทดลองแบบแฟคทอเรียล (Factorial Experiment)

- การทดลองแบบแฟคทอเรียลเป็นการทดลองที่ทรีทเมนต์ประกอบด้วยแฟคเตอร์ ตั้งแต่ 2 แฟคเตอร์ ขึ้นไปมารวมกันในรูปของทรีทเมนต์คอมบิเนชัน (treatment combination)
- ส่วนการจัด การสุ่มทรีทเมนต์ เข้าสู่สิ่งทดลองจะใช้แบบเดียวกับการสุ่มของการทดลองพื้นฐาน (basic design) ทุกประการ
- สามารถขยายขอบเขตการสรุปผล ของผลร่วม (interaction) ระหว่างแฟคเตอร์ ได้ ในการวิเคราะห์หว่าเรียนซ์ของการทดลอง
- สามารถแยกผล จากแต่ละแฟคเตอร์ ผลร่วม และ สามารถนำ การเปรียบเทียบแบบอโทโกนอล (orthogonal comparison) มาใช้ ประโยชน์ได้